

RÅDET FOR SOCIALT UDSATTE

Rådet for Socialt Udsatte burde tale de allersvagestes sag i kampen om velfærdsstatens ressourcer, men Rådet fejler i denne opgave. Dette notat påviser, at Rådet bidrager til at flytte fokus væk fra initiativer, der direkte skal hjælpe de socialt udsatte for i stedet at fokusere på at hæve de i forvejen høje overførsler til borgere, der ikke er socialt udsatte og kunne forsørge sig selv. Det forekommer at være nøjagtigt det modsatte af, hvad Rådet egentlig var nedsat til at foretage sig, hvorfor en nedlæggelse af Rådet ville være berettiget. Fornyet fokus på de socialt udsatte grupper kan i stedet opnås ved at opgradere forskningen i de socialt udsatte.

Rådet for Socialt Udsatte burde tale de allersvagestes sag i kampen om velfærdsstatens ressourcer, men Rådets nyligt udkomne årsrapport¹ viser, at Rådet fejler i denne opgave. Og det er en skam, for netop de svageste bliver ofte sorteper, når velfærdsstatens ressourcer skal fordeles. Det skyldes, at alle interesser slås om velfærdsstatens ressourcer. Måden at få del i ressourcerne på er at definere sig selv som svag og derfor berettiget til hjælp. Denne logik har ført til, at gruppen, der omtales som svage i samfundsdebatten efterhånden er vokset til at omfatte det meste af befolkningen, inklusiv for eksempel familier med små børn, singler i København og ældre, der i årtier har haft fuldtidsbeskæftigelse og rig mulighed for at spare op.

Rådet for Socialt Udsattes berettigelse

Denne udvikling medfører en tendens til, at velfærdsstatens ressourcer bliver brugt på mennesker, der udmærket kunne klare sig selv, med fare for, at de reelt udsatte lades i stikken. Denne fare bliver så meget desto større eftersom de socialt udsatte ikke udgør en særligt stor, synlig eller højtråbende gruppe. For politikerne er der derfor et begrænset antal stemmer i at bruge penge på de udsatte. Siden 1970 er antallet af overførselsmodtagere således fordoblet fra 0,9 til 1,8 millioner.² Dette er vel at mærke personer, der lever af overførsler.

Derudover modtager stort set hele den voksne befolkning forskellige overførselsindkomster. De 4,4 mio. skattepligtige personer modtager således i gennemsnit 59.500 kr. i overførselsindkomst.³ Selv topledere uden børn modtager i gennemsnit ca. 40.000 kr. om året i overførsler.⁴

Rådet for Socialt Udsattes eksistensberettigelse består med andre ord i at udpege de værdigt trængende og foreslå tiltag, der kommer netop *denne* gruppe til gode.

Behov for en klar definition af begrebet "socialt udsatte"

Rådet blev nedsat i 2002, og har blandt andet som opgave at følge den sociale indsats overfor de mest udsatte grupper samt at stille forslag til en forbedret indsats overfor disse. Rådet skriver selv i sin årsberetning, at begrebet socialt udsatte ikke er et "veldefineret begreb". Det er korrekt, hvorfor man skulle forvente, at Rådet så det som en vigtig opgave at fastlægge en brugbar definition. For hvordan kan man følge indsatsen overfor de mest udsatte grupper, hvis man ikke ved, hvem de er?

Faktisk ligger der i Rådets kommissorium et udmærket udgangspunkt for fastlæggelse af en sådan definition. Ifølge kommissoriet er de "mest udsatte grupper" de hjemløse, misbrugere, psykisk syge, prostituerede m.v.⁵

¹ Årsrapport 2006 (København: Rådet for Socialt Udsatte)

² [Notat vedr. danskernes afhængighed af de offentlige kasser](#) (København: CEPOS 2005)

³ Indkomster 2004 (København: Danmarks Statistik 2006), 25

⁴ Ibid, Tabel 16, 28

⁵ Se Rådets kommissorium på: <http://www.udsatte.dk/raadet/visside.asp?id=83>

Rådet skriver i sin årsberetning, at man har "taget udgangspunkt" i kommissoriets definition, men tilføjer, at man også har "interesseret sig for" de grupper, hvorfra de mest udsatte rekrutteres, dvs. kontanthjælpsmodtagere, modtagere af starthjælp m.v.

Allerede her er Rådet altså på hastig flugt fra en brugbar definition af begrebet socialt udsatte – og i øvrigt også fra sit eget kommissorium. Og det hele kulminerer i en uskøn sammenblanding af begreberne i rapportens kapitel 4, hvor man konkluderer, at Rådet siden 2002 har "været vidne til gentagne nedskæringer i økonomiske ydelser til socialt udsatte", som ifølge Rådet skulle beløbe sig til 2,3 mia. kr. årligt.

Kontanthjælpsmodtagere er ikke socialt udsatte

Det er i sig selv meget betænkeligt, at Rådets tal er forkert. Det rigtige tal er en hel milliard kr. lavere!⁶ Ud fra en mere principiel og metodisk betragtning er det imidlertid endnu værre, at dette tal medregner tiltag såsom kontanthjælpsloftet og nedsættelsen af kontanthjælpen for unge under 25 år. Pludselig har man altså gjort samtlige kontanthjælpsmodtagere, flygtninge og indvandrere til socialt udsatte og udvander dermed begrebet i en sådan grad, at det reelt bliver indholdsløst. Man kan ikke med rimelighed påstå, at alle mennesker i disse grupper er socialt udsatte.

Faktisk skriver Rådet netop et andet sted i rapporten, at disse grupper *ikke* er udsatte, men derimod grupper, hvorfra udsatte rekrutteres. Alligevel vælger man i kapitel 4 at medregne tiltag rettet mod disse grupper i de påståede nedskæringer overfor de socialt udsatte.

Kontanthjælpsmodtageres økonomiske situation berettiger ikke til betegnelsen socialt udsatte. Det kan blandt andet illustreres ved, at et ægtepar på kontanthjælp med to børn i hhv. børnehave og SFO har et månedligt rådighedsbeløb efter skat og udgifter til bolig og daginstitution på over 12.000 kr.⁷ En LO-familie med to relativt lave indkomster, og hvor den ene arbejder deltid vil ofte have et rådighedsbeløb, der kun ligger et par tusinde kr. over dette. Med andre ord tjener LO-familien 100 kr. om dagen på at have to udearbejdende voksne i stedet for to voksne på passiv forsørgelse – eller en timeløn på langt under 10 kr.

Et ægtepar på kontanthjælp har altså nogenlunde det samme rådighedsbeløb, som en lavtlønnet LO-familie – selv efter indførelsen af kontanthjælpsloftet. Alene af den grund giver det ikke mening at udpege kontanthjælpsmodtagere som socialt udsatte. Men først og fremmest skal man huske, at kontanthjælp er tænkt som en midlertidig ydelse til arbejdsduelige mennesker, indtil de finder et arbejde.

Rådet for Socialt Udsatte udpeger kontanthjælpsmodtagere som en af de grupper, hvorfra de socialt udsatte rekrutteres. Men Rådet beskriver ikke særligt konkret, hvordan de mener, at denne rekruttering finder sted.

Rådet synes dog tilsyneladende at mene, at en lavere kontanthjælp vil medføre, at flere blive socialt udsatte. Men Rådet fremlægger ikke overbevisende argumenter for denne antagelse. Og faktisk er der argumenter for, at det kunne forholde sig modsat.

Lediggang er roden til alt ondt

Et gammelt ordsprog siger, at lediggang er roden til alt ondt. Det er der formentlig noget om. I hvert fald har flere undersøgelser vist, at langtidsledige lever mindre sundt, oftere er misbrugere af alkohol og narkotika og får flere livsstilssygdomme end resten af befolkningen.⁸ Det kan være svært at afgøre, om disse problemer skyldes ledighed eller omvendt er årsager

⁶ Rådet baserer besparelsen på starthjælpen til indvandrere på de estimerede besparelser fra 2002. De reelle besparelser er 1 mia. kr. mindre på grund af den faldende indvandring.

⁷ Fordeling og Incitament (København: Finansministeriets 2004), se familietype 118 i bilagstabellerne

⁸ Se for eksempel Social ulighed i sundhed. Indtryk fra en studietur (København: Indenrigs- og Sundhedsministeriet 2002)

til ledighed. Vi ved dog, at børn der er vokset op hos forældre som tilbringer en stor del af deres tid på passiv forsørgelse, oftere end andre børn ender med sociale problemer, såsom narkomani.⁹

Velfærdsstaten har i de seneste årtier været sådan indrettet, at store grupper stort set har kunnet tjene det samme på passiv forsørgelse som ved at arbejde. Denne aparte samfundsindretning har formentlig kun kunnet lade sig gøre, fordi danskerne har en protestantisk arbejdsmoral. Vi betragter arbejdet som et gode i sig selv. Mange, der i en periode havner på kontanthjælp, vil formentlig finde et arbejde på trods af det manglende økonomiske incitament. Nogle vil gøre det, fordi de hellere vil arbejde end gå ledige. Andre vil forvente, at de med tiden kan komme til at tjene væsentligt mere eller bekymrer sig for, hvordan det vil gå dem på langt sigt, hvis de forbliver ledige.

Risikogruppen

Men ikke alle tænker sådan. Nogle grupper af indvandrere kommer for eksempel til landet med en anden arbejdsmoral. De er ofte en stabil og fleksibel arbejdskraft,¹⁰ men mange betragter arbejdet som et åg. I deres samfund giver det prestige at have råd til ikke at arbejde – en mulighed, som den danske velfærdsstat tilbyder.

I Danmark er der for eksempel et stort flertal på 78 procent af befolkningen, der er helt enige eller delvist enige i udsagnet "Jeg ville være glad for at have et arbejde, også selvom jeg ikke havde brug for pengene". Men i lande som Italien og Frankrig ligger opbakningen til dette udsagn kun på omkring 50 procent, mens den i Rusland og Bulgarien er nede på henholdsvis 41 pct. og 34 pct.¹¹ Blandt indfødte danskere, er det heller ikke alle, der ser arbejdet som en velsignelse, og ikke alle tænker disciplineret og langsigtet. En lille gruppe vælger at leve i nuet og at lægge ansvaret for egen forsørgelse i andres hænder, når muligheden byder sig. De vælger rollen som passiv tilskuer til eget liv, rollen som offer.

Mange af disse mennesker vil være i risikogruppen for at blive socialt udsatte. Det samme gælder deres børn og børnebørn. Jo højere overførselsindkomster vi betaler til folk i den erhvervsaktive alder, jo flere vil være fristet af en sådan tilværelse.

Udviklingen i overførselsindkomsterne følger stort set den gennemsnitlige lønudvikling i den private sektor. Det skyldes satsreguleringsloven, der dikterer, at udgifter til overførselsindkomster automatisk skal stige i takt med udviklingen i gennemsnitslønnen.¹² Blandt andet som følge heraf har Danmark i dag nogle af verdens højeste overførselsindkomster. Kontanthjælpen er blevet så høj, at store grupper stort set ikke tjener noget ved at finde et arbejde.

Lad os tage udgangspunkt i et ægtepar, hvor begge er på kontanthjælp, og hvor den ene ægtefælle bliver tilbudt et job. Inden indførelsen af kontanthjælpsloftet skulle denne ægtefælle i nogle tilfælde tilbydes en løn på minimum 26.000 kr. før skat om måneden, før parret ikke direkte tabte penge på det. Selv efter loftets indførelse, skal den ene ægtefælle tjene 22.000 kr. før familien har 25. kr. ekstra om dagen ud af det. Vi ser for tiden, at der er store vanskeligheder med at besætte jobs som avisbude til netop 22.000 kr. om måneden. Det er sandsynligt, at velfærdsstatens tilbud om en arbejdsfri tilværelse på passiv forsørgelse har bidraget til, at en stor gruppe af mennesker er havnet i social marginalisering.

⁹ Se for eksempel Christoffersen, M.: Opvækst med arbejdsløshed. En forløbsundersøgelse af to generationer født 1966 og 1973 (København: Socialforskningsinstituttet 1996).

¹⁰ Se for eksempel Udlændinges integration på arbejdsmarkedet – Gode erfaringer fra kommuner og virksomheder (København: Indenrigsministeriet 2000)

¹¹ International Social Survey Programme, Work Orientation II (ISSP 1997)

¹² Se Boks 1 i [Notat vedr. forslag om ændret satsregulering](#) (København: CEPOS 2006)

Høje overførselsindkomster giver et mindre rummeligt arbejdsmarked

De høje danske overførselsindkomster bidrager til en høj de facto mindsteløn i Danmark. Jobs til lønninger på under 100 kr. i timen kan ikke besættes, fordi bistandshjælpen giver nogenlunde samme timeløn. Dette medfører et mindre rummeligt arbejdsmarked, hvor der ikke er meget plads til arbejdere med en lav produktivitet, for eksempel på grund af et handicap eller sociale problemer.

Mange lavtlønnede og mindre krævende jobs er i dag enten helt forsvundet, eller varetages af skolebørn. Denne udvikling er til skade for de socialt udsattes chancer for at få en fod ind på arbejdsmarkedet, hvilket Rådets forslag om fjernelse af kontanthjælpsloftet kun ville gøre værre.

Rådet taler ikke de socialt udsattes sag

Rådet for Socialt Udsatte har valgt helt at ignorere disse problemstillinger. Dermed taler man ikke de socialt udsattes sag men gør sig i stedet til fortalere for høje overførselsindkomster til arbejdsduelige mennesker på passiv forsørgelse.

Ikke nok med, at Rådet som nævnt medregner kontanthjælpsloftet som en nedskæring for de svageste, selvom hovedparten af modtagerne af kontanthjælp ikke kan siges at tilhøre gruppen af socialt udsatte. Rådet vælger samtidig i sit regnestykke at ignorere nye tiltag, som netop har tilført ressourcer til de svageste i samfundet. For eksempel har regeringen indført en ekstra tillægsydelse på 570 mio. kr. til førtidspensionister.

Man kan undre sig over, at Rådet forbigår dette i tavshed, mens man harcelerer over kontanthjælpsloftet. Kontanthjælp tildeles personer, der er arbejdsduelige og derfor som udgangspunkt ikke socialt udsatte. Derimod er førtidspensionister personer, der ikke kan forsørge sig selv. Flere andre ydelser, der retter sig specifikt mod de svageste ignoreres i regnestykket, for eksempel udsattepuljen med en halv mia. over 4 år, behandlingsgarantien for stofmisbrugere på 100 mio. kr. årligt, og initiativet "Ny chance til alle"¹³, hvor regeringen har afsat 400 mio. kr. til aktivering af langtidsledige kontanthjælps- og starthjælpsmodtagere.

Rådet bidrager altså til at flytte fokus væk fra initiativer, der direkte skal hjælpe de socialt udsatte, for i stedet at fokusere på at få hævet de i forvejen høje overførsler til borgere, der ikke er socialt udsatte og både kunne og burde forsørge sig selv. Det forekommer at være nøjagtigt det modsatte af, hvad rådet egentlig var nedsat til at foretage sig.

Nedlæg Rådet og styrk i stedet forskningen i socialt udsatte

Socialminister Eva Kjer Hansen (V) bør derfor nedlægge Rådet for Socialt Udsatte, som ikke længere har nogen berettigelse.

Fornyet fokus på de socialt udsatte grupper er vigtigt. Dette bør opnås ved at opgradere forskningen i de socialt udsatte. Et af problemerne med Rådet for Socialt Udsatte er, at der ikke sidder forskere i Rådet, som kan sikre en metodisk velunderbygget tilgang.

Forskningsmidlerne bør kunne findes ved at omprioritere eksisterende bevillinger. Forskningen bør have fokus på:

- Udarbejdelse af en klar definition af begrebet socialt udsat
- Monitorering af udviklingen i antallet af socialt udsatte
- Monitorering og evaluering af indsatsen overfor de socialt udsatte
- Hvilke mekanismer fører til, at nye personer bliver socialt udsatte, og hvordan kan dette forebygges?

¹³ Se for eksempel <http://www.nychance.dk>